

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST“:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Venduhuis „DIE HAGHE“ Dagelijks gelegenheid tot inbreng van goederen ter publieke veiling. Men betaalt **4 pCt** van de opbrengst der verkochte goederen. **DE DIRECTIE.**
SCHEVENINGSCHEN VEER 21 - TELEFOON 6153 - DEN HAAG

INHOUD: Oproeping. — Een nieuw Koloniaal Weekblad. — Nogmaals Pensioenen van Koloniale landsdienaren. — De Hadji en de Inl. bevolking. — Uit de Oost-Ind. Mail. — Suriname. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Leestafels. — Mededeelingen.

OPROEPING.

Personen, genegen in het winter-seizoen 1916—1917 LEZINGEN of VOORDRACHTEN te houden over **INDISCHE ONDERWERPEN**, worden uitgenoodigd hiervan mededeeling te doen aan den Secretaris der Vereeniging „Oosten West“, Heulstraat 17, Den Haag, met bekendstelling van de te behandelen onderwerpen.

Namens het Hoofdbestuur,
De Secretaris,
E. F. GROOSS.

Een nieuw Koloniaal Weekblad.

Wij lezen in de „Nieuwe Courant“, dat de heer H. F. Wagenaar Reisiger, die lid, tevens secretaris is van het bestuur der afdeling Haarlem van onze vereeniging „Oost en West“, de directie in handen genomen heeft van een nieuw koloniaal weekblad, om te voorzien in de behoefte aan een geïllustreerd weekblad, dat geheel gewijd is aan Oost- en West-Indië.
In de jongste algemeene vergadering der vereeniging „Oost en West“, den 1en der vorige maand te Leiden gehouden, waarheen de heer Wagenaar Reisiger door de afdeling Haarlem was afgevaardigd, mocht blijken van dat plan nog geen melding worden gemaakt. De verschijning van dat nieuwe Koloniaal weekblad zou te danken zijn aan de stijgende belangstelling voor onze Koloniën bij een steeds bredere schare van het publiek in Nederland.
Wij willen de aankondiging van het bedoeld voornemen begroeten met de herinnering aan de woorden, door onzen Voorzitter in de laatste algemeene vergadering, gesproken, volgens welke de vereeniging „Oost en West“ tot stand gekomen is in een tijd, dat de belangstelling van het Nederlandsche publiek voor Indië zeer gering was. Zij heeft die belangstelling willen opwekken en zij wil die levendig houden. Als zij naast zich andere vereenigingen of instellingen ziet verrijen, die de kennis van Indië, het welzijn van Indië's bevolking willen bevorderen, dan heet zij die hartelijk welkom, dan vleit zij zich gaarne, daarin eenigszins te mogen zien de vrucht, de eindelijke uitwerking van de met de oprichting onzer vereeniging opgewekte belangstelling.

Nogmaals Pensioenen van Koloniale landsdienaren.

Voor onze leestafel ontvingen wij een studie getiteld: „Onderzoek naar de noodzakelijkheid tot het verkrijgen van een waarborg voor de uitbetaling van de pensioenen der landsdienaren“, van de hand van den heer Mr. Dr. H. Zaalberg, Directeur der Post-Spaarbank in Ned-Indië, geschreven op uitnodiging van het Comité voor de pensioenactie in Ned-Indië, waarin de noodzakelijkheid en de mogelijkheid van een pensioensverzekering wordt betoogd.

Waar met de toezending van dit voor velen zoo belangrijke geschrift wel bedoeld zal zijn het betoog onder veler aandacht te brengen, zijn wij zoo vrij hieruit een en ander over te nemen, waartoe wij zooveel mogelijk de eigen woorden van den schrijver weergeven, doch wegens plaatsgebrek hier en daar bekort.

Schrijver vraagt zich eerst af of de meening van sommigen juist is, dat het thans de tijd niet is om de Regeering lastig te vallen met het verzoek aan hare dienaren een waarborg te geven voor de uitbetaling der pensioenen, waarop reeds recht is verkregen of nog zal worden verkregen, omdat het niet wenschelijk is aan de buitenwereld openlijk kenbaar te maken, dat de Ned-Indische landsdienaren en gewezen landsdienaren geen onbeperkt vertrouwen hebben in de stabiliteit en de onaantastbaarheid van het Staatsgezag, dat zij moeten dienen en schragen.

Doch hierop kan geantwoord worden, dat de buitenwereld te dien aanzien niet in het onzekere verkeert en niet om den tuin zou te leiden zijn door een vertrouwend berusten van de belanghebbenden.

Men kan door aansluiting een bestaande kracht versterken, doch geen welbewapende legers noch een onmisbare vloot vormen; dat had dan vooraf moeten gaan, wat een reden tot vertrouwen in eigen kracht had kunnen zijn, doch nu niet is.

Thans bestaat er terecht gemis aan vertrouwen in eigen bestaanszekerheid, niet omdat men twijfelt aan de eerlijkheid der eigen Regeering en haar eerbied voor verkregen rechten, doch omdat men vreest dat vreemde Regeeringen dien eerbied niet zullen deelen en het nieuwe beginsel, dat macht boven recht gaat, ook zullen toepassen in een veroverd Indië.

De uitgesproken wensch, om voor de uitbetaling der pensioenen een groter waarborg te erlangen dan thans wordt geboden, is dus niet gericht tegen de eigen Regeering, doch tegen de vreemde mogendheden, die niet worden vertrouwd.

Dan gaat schrijver na wat eigenlijk de beteekenis, het karakter van het pensioen der landsdienaren is en waarom het Gouvernement aan zijne dienaren pensioen geeft.

Men zou kunnen zeggen, dat de Staat daarmede het voorbeeld heeft willen geven aan particuliere werkgevers om menschen, die hun geheele leven in dienst van anderen hebben gewerkt, niet onverzorgd aan den ouden dag prijs te geven.

Maar er is meer. Er is ook een element van eigenbelang voor den werkgever, met name den Staat, en dat is,

dat de Staat zich zal moeten kunnen ontdoen van werkrachten, die hun loon niet meer waard zijn en hinderlijk worden voor den goeden gang van zaken. Voor den particulieren werkgever is dat dikwijls geen punt om lang bij stil te staan, maar de Staat moet daarmede wel rekening houden. In de eerste plaats krijgt hier het medelijden eerder de overhand, omdat de nadeelen van het aanhouden van ondeugdelijke werkrachten niet in eigen zak worden gevoeld, maar ook maakt het een slechten indruk, wanneer een landsdienaar broodeloos wordt weggestuurd. Hieraan mag de Staat zich niet blootstellen en om dit te ontgaan is het voor den Staat zelve van belang, dat er een regeling bestaat om oude en zwakke dienaren pensioen toe te kennen.

Zelfs kan worden beweerd, dat de groote meerderheid van de landsdienaren, dank zij de mogelijkheid om hun pensioen toe te kennen, tegen hun eigen verlangen 's lands dienst moeten verlaten, zoodat de pensioenregeling mag worden geacht voornamelijk in het belang van den Staat zelve te bestaan.

Pensionneering is daarom ook een Staatsbelang, omdat daardoor de landsdienaren worden ontheven van zorg voor den ouden dag en voor ziekten, en zij dus met meer toewijding en met minder angst voor eigen persoon en het gezin hun werk zullen doen onder alle omstandigheden.

Hierbij komt nog een voornaam punt: De groote reden, waarom zooveel den Staatsdienst verkiezen boven den dienst bij particulieren, is de bestaanszekerheid, welke de Staat biedt, ook door de pensioenen. Dat voordeel wordt zoo hoog aangeslagen, dat op grond daarvan genoeg wordt genomen met betrekkelijk geringe en dikwijls zelfs belangrijk geringere belooningen van bewezen diensten dan in het vrije verkeer met gelijke capaciteiten zijn te verkrijgen.

De Staat moet dus het pensioen zijner dienaren geheel of gedeeltelijk voor zijn rekening nemen, doch dit is dan geen gunst, geen uiting van liefdadigheid, maar het is een noodzakelijkheid, waaraan de Staat zich niet kan onttrekken.

Het pensioen is in wezen niets anders dan uitgesteld traktement, het is een onderdeel van de totale bezoldiging aan het ambt verbonden en dan ook bij de aanvaarding van dat ambt toegezegd en bedongen. Het behoort tot de dienstovereenkomst van den Staatsdienaar en deze heeft daarop een onafwijsbaar recht, ook al heeft hij voor zijn pensioen niet rechtstreeks mede betaald. *)

Hoe staat het echter met de mogelijkheid voor den landsdienaar om zijn onbetwistbaar recht op pensioen te doen gelden?

Voor een verzekerde bij een levensverzekering maatschappij, van wien hij in het wezen der zaak niet verschilt, is dat heel eenvoudig. Wanneer het tijdstip is aangebroken, dient hij zijne stukken in en vraagt uitkeering van het overeengekomen bedrag. Maakt de maatschappij bezwaar, dan gaat de verzekerde naar den rechter, die dan beslist.

Ten aanzien van de door den Staat te betalen pen-

*) De opvatting, dat het pensioen deel uitmaakt van de bezoldiging der staatsdienaren en niets anders is dan „uitgesteld tractement“, wordt ook aanvaard in het artikel „Bezoldiging“ in het „Handwörterbuch der Staatswissenschaften“.

PERRY & CO. Dekstoelen Hut Mail koffers Vouwstoeltjes, enz. **HOOGSTRAAT 20.**

sioenen is dit de weg niet, omdat de Staat zich voor zijne geschillen met zijne dienaren niet onderwerpt aan de rechtspraak van de door hem zelven ingestelde rechtbanken. Het is vreemd, maar het is zoo.

De beoordeeling of iemand pensioen verdiend heeft, blijft aan het Staatsgezag, dat zich zelf de regels heeft gesteld, welke bij die beoordeeling moeten worden in acht genomen en waarop noch de wederpartij, noch een onafhankelijk rechter eenigen invloed kan uitoefenen. Zelfs een pensioenraad ontbreekt.

Nu is het natuurlijk niet noodzakelijk, dat deze regeling onbevredigend werkt, doch het beginsel, dat in een geschil tusschen twee partijen geen andere beslissing kan worden verkregen dan die van een der partijen zelve en wel van de machtigste der twee, is af te keuren en wordt ook door iedereen, die tot oordeelen bevoegd is, als onjuist gevoeld.

En het bezwaar, dat gelegen is in het gemis van een onpartijdigen rechter, aan wien ook het staatsgezag onderworpen is, komt nu weer meer op den voorgrond, omdat we wel genoegzaam vertrouwen kunnen stellen in de beslissingen van onze eigen Regeering, doch we niet weten of dat ook het geval zou kunnen zijn, wanneer eens een vreemde Regeering in de plaats van de tegenwoordige mocht treden.

Doch al ware die onpartijdige rechter er, aan wien ook het staatsgezag zou zijn onderworpen, dan is dat nog geen afdoende waarborg voor de eerbiediging van verkregen pensioenrechten, aangezien de eene partij in het contract, hetzij de vreemde, hetzij de eigen Regeering, toch de macht zou hebben de geldende regelen eigendunkelijk te veranderen ten nadeele van de andere partij, d.w.z. de landsdienaren.

Ter illustratie van die mogelijkheid moge worden gewezen op Staatsblad 1895, No. 131, waarbij voor de Europeesche burgerlijke ambtenaren met traktementen van f 1000.— en hooger de tijd, waarover traktement moest zijn genoten om daarover pensioen te kunnen erlangen, werd verlengd van 2 tot 5 jaren.

De pensioenaanspraken van de landsdienaren zijn dus niet behoorlijk gewaarborgd, noch wat de regeling zelve betreft, noch voor hare toepassing en dat gebrek wordt bedenkelijk met het oog op de mogelijkheid, dat een minder scrupuleuze Regeering dan wij gewend zijn van die leemten misbruik zal maken.

Men heeft het indertijd willen zoeken in eene regeling van de rechtspositie van landsdienaren bij de wet, in plaats van bij Kon. Besluit, in de meening, dat daarmede meerdere vastheid zou worden verkregen, doch daardoor komt men niet veel verder. Een wet geeft voor de toepassing geen grooter rechtszekerheid.

Bij velen bestaat de veronderstelling, dat een regeling van de pensioenen bij de wet tengevolge zal hebben, dat daardoor de Staat der Nederlanden aansprakelijk zal worden voor de naleving van die regeling en dus de pensioenen als het ware door dien Staat zullen worden gewaarborgd.

Dit is nu een dwaalbegrip, aangezien de Nederlandsche wetgever, die als wetgever voor Ned-Indië optreedt, althans voor zooveel de financieele gevolgen betreft, niet den Nederlandschen Staat, doch de rechtspersoonlijkheid Ned-Indië verbindt.

Dit geldt ten minste voor hen, die na de instelling van de Indische rechtspersoonlijkheid hun dienstverband hebben aangegaan. Voor hen, die vóór dien tijd voor den Indischen dienst zijn aangenomen, hetzij door den Minister van Koloniën, die een dienaar is van den Staat der Nederlanden, hetzij door den Gouverneur-Generaal van Nederl.-Indië, die ook was en alleen kon zijn de representant van den Nederlandschen Staat, geldt dit echter niet.

Aan laatstbedoelde oudere landsdienaren kan het recht niet worden ontzegd om den Nederlandschen Staat aan te spreken voor de geldelijke gevolgen van handelingsziner wettelijke vertegenwoordigers, welke in overeenstemming met de bestaande regelen zijn verricht, en dat recht wordt ook niet opgeheven door het feit, dat jarenlang door den Nederlandschen wetgever is nagelaten om een boven de partijen staanden rechter aan te wijzen, voor wien dergelijke vorderingen kunnen worden ingesteld.

Het komt den schrijver zelfs voor, dat voor het geval de rechtspersoonlijkheid Ned-Indië de facto mocht ophouden te bestaan, de dan reeds gepensioneerde landsdienaren, die een schuldvordering voor hunne pensioenen hebben, niet zonder succes voor den Nederlandschen burgerlijken rechter die vordering tegen den Staat der Nederlanden zouden kunnen instellen. Doch schrijver is er van overtuigd, dat noch de Minister van Koloniën, noch de Nederlandsche Staten-Generaal het odium op zich zouden willen laden om zooveel, die in vertrouwen op de bekende Nederlandsche integriteit hunne diensten aan Nederl.-Indië hebben gewijd, aan hun lot over te laten, wanneer het hier niet goed mocht gaan.

Echter mag niet worden verlangd, dat de Minister en de Kamers zich daarover nu reeds uitspreken, b.v. door het verlenen van eene garantie van den Nederlandschen Staat, zooals sommigen wenschen; dat zou natuurlijk onpolitiek zijn, daar toch wel in de allereerste plaats de vreemde mogendheid, die Nederl.-Indië mocht willen opslokken, voor de geldelijke gevolgen in hun vollen omvang van die onrechtmatige handeling zou moeten worden gesteld.

Maar dat is geen reden om de kwestie van den waar-

borg voor de pensioenen te laten rusten. Er is n.l. een kant aan de zaak, welke wel eens naar voren mag worden gebracht, onafhankelijk van de vrees voor de niet-uitkeering van de pensioenen ten gevolge van het verlies van de koloniën.

De pensioenen van de gewezen landsdienaren worden thans betaald door het tegenwoordig geslacht, dat van hunne diensten niet heeft geprofiteerd, terwijl de pensioenen van de tegenwoordige landsdienaren zullen moeten worden opgebracht door de komende generatie. Nu wij gezien hebben, dat het pensioen niets anders is dan een deel van de bezoldiging, waarvan de uitbetaling tot later wordt verschoven, is het zoo onlogisch mogelijk om dat deel der bezoldiging niet te doen drukken op dezelfde begroting, waarop ook het andere, wel dadelijk uit te betalen deel der bezoldiging drukt. Op de tegenwoordige begroting had niet moeten voorkomen het bedrag der pensioenen van de landsdienaren, welke thans moeten worden betaald, doch zij had alleen moeten worden belast met het bedrag, dat noodig is om het pensioen der tegenwoordige landsdienaren in de toekomst te verzekeren, waarvoor volgens de berekening van Prof. van Geer 12 pct. van de traktementen noodig is. De tegenwoordige pensioenen hadden reeds lang verzekerd moeten zijn door stortingen in vroegere jaren.

Wanneer men vrees voor niet-uitbetaling der pensioenen, dan moet het gevaar daarvoor veeleer worden gezocht in het onverantwoordelijke leven op de toekomst, dat thans plaats heeft. ²⁾

Het is dus de hoogste tijd, dat tot de oprichting van een pensioenfonds wordt overgegaan. Bedoeld wordt een fonds met een geheel zelfstandig beheer, een eigen vermogen en rechtspersoonlijkheid, onder een eigen bestuur, dat de bevoegdheid heeft aan de belanghebbenden de toekomstige pensioenen toe te kennen, zoodat de belanghebbenden, indien zij met de beslissing van het bestuur niet tevreden zijn of het fonds in gebreke blijft om een toegekend pensioen uit te betalen, de zaak voor den rechter kunnen brengen. Dus niet een fonds als de Weduwen-Weezenfondsen, die het karakter dragen van een staatsfonds.

De uitbetaling van de pensioenen geschiedt dan door dat fonds, dat de kortingen op de traktementen der ambtenaren voor hunne pensioenen ontvangt, benevens hetgeen de Staat daaraan volgens berekening moet toevoegen uit hoofde van de toekomstige pensionneering zijner dienaren.

Het fonds moet dus voor die stortingen krijgen een schuldvordering op den Staat, welke desnoods voor den rechter geldend kan worden gemaakt, terwijl ook de landsdienaren, die hun pensioen hebben verdiend, dit zoo noodig voor den rechter van het fonds kunnen opeischen.

Deze vorderingen moeten dus liggen op het gebied van den privaateigendom, waarvoor bij internationale verwikkelingen nog wel eerbied te verwachten is. Men heeft daarmede de waarborg, dat het pensioenfonds niet meer deel uitmaakt van het staatsvermogen en dus wordt losgemaakt van de politieke lotgevallen van dat staatsvermogen en daarom is het juist te doen.

Wanneer met een schoone lei kon worden begonnen, zou waarschijnlijk met de instelling van zulk een fonds niet lang worden gewacht, doch de moeilijkheid ligt thans in den overgang van den ouden naar den nieuwen toestand. Daardoor valt men noodzakelijk in een dubbele uitgaaf gedurende zooveel jaren, als er nog landsdienaren van den ouden toestand in dienst zijn of pensioen genieten.

De landsdienaren moeten in dat fonds worden ingekocht. Dat kan geschieden hetzij ineens door storting van de contante waarde hunner pensioenen, hetzij geleidelijk door elk jaar aan het fonds uit te keeren, hetgeen voor de uitbetaling der pensioenen noodig is, d.w.z. voor de thans gepensioneerden het volle bedrag hunner pensioenen en voor de thans nog dienenden, het gedeelte van het pensioen, dat bij het fonds niet is gedekt door daarvoor gedurende den diensttijd gedane stortingen naar den maatstaf van het traktement.

Het komt den schrijver voor, dat de laatste manier, n.l. de geleidelijke, moet worden verkozen, omdat voor een inkoop ineens geld zou moeten worden geleend en deze leening toch ook weer zou moeten worden afgelost, zoodat veel eenvoudiger die aflossingen rechtstreeks aan het fonds kunnen worden afgedragen. Het komt er voor de ambtenaren en gepensioneerden alleen maar op aan, dat duidelijk en onomstootelijk wordt vastgesteld, dat zij voor hun pensioenen krijgen een schuldvordering op het pensioenfonds en dat het fonds voor de vereischte bedragen een schuldvordering krijgt op het Gouvernement, twee vorderingen dus, welke desnoods langs den weg van rechten zullen moeten zijn te innen.

Ten slotte neemt schrijver in beschouwing, hoe groot dat op te richten fonds dan wel zou worden en op welke wijze de niet voor de uitkeering van pensioenen dadelijk benodigde gelden zullen moeten worden belegd.

Door een globale berekening komt schrijver voor de grootte van het fondskapitaal tot een bedrag van 400 à 450 miljoen gulden. Dit bedrag is ongetwijfeld buitengewoon groot en allicht zal daartegen het bezwaar rijzen,

²⁾ Dezelfde grief wordt ook gemaakt in de Dictionnaire des Finances van Léon Say in het artikel „Pensions” tegen de Fransche pensioenwet van 1853 met deze woorden: „On lui a trouvé le tort grave au point de vue économique, d'imposer à l'avenir des charges pour lesquelles elle ne crée pas de ressources, de permettre l'absorption dans la masse des recettes budgétaires du produit des retenues.”

G. JANSSEN ^{v/h} Janssen & Coenen

DEN HAAG,
v. Merlenstraat 79,
Tel. 6388.

AMSTERDAM,
Tel. N. 1339.

Oost- en West-Indische Uitrustingen

Leverancier van verschillende Stoomvaartlijnen.

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPE STRAAT 11
SPECIALITEIT IN:
AMERIKAANSCH KANTOOR
ARTIKELN - VULPENHOUDERS
BOEKBINDERIJ - BOEKDRUKKERIJ
STEMPELINRICHTING

Middelbare School v. Handel en Administratie

LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij de schikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarige cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. een beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse. De school wordt ook door Meisjes bezocht.

Prospectus en inlichtingen bij den Directeur
F. TIJMSMA.

HOOGERE BURGERSCHOOL

5-jarige cursus

met voorbereidingsklassen.

VOORSCHOTEN.

Bij schrijven van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, d.d. 25 Juni 1906, is het INSTITUUT WULLINGS erkend als een H. B. S. 5-j. c.

Kost- en Schoolgeld f 950.- / f 1250.-.

Uitslag 1915:

13 Adsp. Eindexamen H.B.S. 5-j. c.;
1 „ voor de Cadettenschool (O.I.L.);
1 „ „ „ Kweekschool v/d Zeevaart.

Tot heden slaagden:

98 Adsp. Eindexamen H. B. S. 5-j. c.
19 „ Kon. Mil. Acad.;
19 „ Cadettenschool;
17 „ Adelborst;
24 „ Cand. O.I. Ambt.; Zeevaart- en Machinistenscholen, enz.

De Directeur:

H. WULLINGS.

VOORSCHOTEN, November 1915.

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107

Tramhalte 7 en A DEN HAAG
halte Valeriusstraat

Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
van 10 tot 4 uur.

dat het toch wel jammer zou zijn om een dergelijk groot kapitaal te beleggen in allerlei papieren, waaronder mischien ook wel buitenlandsche, en het dus te onttrekken aan de beschikking van den Staat, die voor zijn eigen behoeften bij anderen geld zou moeten leenen. Het zou dus misschien uitloopen op het leenen van geld aan den eenen kant en het weder beleggen aan den anderen kant.

Dat zou natuurlijk niet goed zijn, maar dat hoeft ook niet. Er is geen enkele reden, waarom het pensioenfonds zijne gelden niet zou beleggen in schuldbrieven van den eigen Staat. De landsdienaren behoeven de zorg voor hun pensioen niet zoover uit te strekken, dat zij aan hun eigen land alle credit ontzeggen, integendeel zij behooren in de eerste plaats dat credit te steunen door hun fonds daarvoor beschikbaar te stellen. Daarmede geven zij ook volstrekt niet op, wat zij pas hebben verkregen, n.l. den waarborg voor de uitbetaling hunner pensioenen, want zij hebben verkregen een zekere vordering in plaats van eene onzekere en die waarborg blijft behouden.

Er is dus niets op tegen en het is zelfs aangewezen, dat de 400 à 450 miljoen gulden worden belegd in Ned.-Indische schuldbrieven, welke wel voornamelijk zullen worden uitgegeven voor productieve openbare werken. Elk jaar komt voor het fonds 7 à 8 miljoen gulden beschikbaar, welk bedrag kan worden belegd in spoorwegen, in havens, enz. Men zegge nu niet, dat die productieve werken dan weer uit de gewone inkomsten worden betaald, want dit is beslist onjuist. Uit de gewone inkomsten worden over elk jaar betaald de volle bezoldigingen van de landsdienaren met inbegrip van hetgeen noodig is voor de latere uitkeering van hunne pensioenen en niets anders. Voor de productieve werken wordt van het fonds geld geleend, dat ook anders en elders kon worden belegd.

Ook een buitenlandsche mogendheid zal eerder genoopt kunnen worden om eerbied te hebben voor de vorderingen van de schuldeischers van Nederl.-Indië, wanneer deze erkende schuldbrieven kunnen overleggen, dan wanneer zij zich slechts kunnen beroepen op regelingen in het Staatsblad, welke dagelijks herroepen kunnen worden.

Een absolute waarborg voor de eerbiediging van verkregen rechten is natuurlijk niet te geven, wanneer de vreemde mogendheid onrecht wil en zelfs het aldus ingerichte pensioenfonds verbeurd verklaart, doch dat zou dan „summa injuria” zijn, waartoe niet spoedig wordt overgegaan.

De in het stuk voorkomende berekeningen lieten wij geheel achterwege, omdat zij nagenoeg overeenkomen met die in het artikel over dit onderwerp van den heer R. Zijderhoff, opgenomen in „Het Koloniaal Weekblad” van 28 Oct. 1915, No. 44. Het denkbeeld van de inrichting van het pensioenfonds heeft ook veel overeenkomst met het d.t.p. ontvouwd, doch de beschouwingen en toelichtingen vonden wij de vermelding overwaard, ook als een kleine herinnering, dat deze kwestie nog steeds urgent is.

G.

De Hadji en de Inlandsche bevolking.

In de rubriek „Dingen van den dag” lezen wij in „De Javabode”:

Wie zou den invloed van den man, die naar Mekka trok, op de Inlandsche, Mohammedaansche bevolking willen ontkennen?

Wie zou bij het beoordeelen van het optreden van de Inlandsche bevolking, den hadji willen uitschakelen? Men zoekt dadelijk, zoodra opstootjes of verzet hebben plaats gehad, naar den hadji, die daarin wel de hand zal hebben gehad.

En dikwerf stuit men dan ook bij het zoeken naar de leiding van verzet op den een of anderen hadji. Maar wij zien in hem meer den leider van het verzet, dan den opwekker van de ontevredenheid.

Niet zoo gemakkelijk, als het wel lijkt, is de plaats van den hadji in de Inlandsche samenleving aan te geven en de oorzaak van zijn invloed na te gaan.

Met een oppervlakkigen kijk komt men er niet. Den invloed, welke de hadji ontegenzeggelijk op de bevolking heeft, maakte hij zich niet, wordt door de bevolking-zelf gemaakt.

Zijn tocht naar Mekka heeft hem met iets heiligs omkleed. Bij zijn terugkomst in de kampong wordt hij met vreugde en veel vertoon begroet. Zij, die nog niet het geluk hadden Mekka te bezoeken, kussen, in devotie, den man, die den heiligen zwarten steen heeft mogen kussen. Men brengt hem, als het ware, offeranden en men beschouwt hem als een die boven de anderen staat.

Van dit moment begint zijn invloed. Hij wordt geraadpleegd bij verschillende quaesties, hij heeft bij tal van gelegenheden den voorrang; klachten van de bevolking worden hem gebracht, daar zijn wijsheid zeker groter is dan die van anderen, waar hij toch in de Heilige stad is geweest.

Hij heeft verteld van dien tocht naar de stad van den Profeet en in de godsdienstige gedachtenfeer van de Inlandsche bevolking, die steeds opziet naar een, die verre tochten heeft gemaakt, wordt hij een figuur, een gewichtige figuur.

Dat aanzien laat hij zich, daarvoor is de hadji toch ook een mensch, kalm aanleunen. Gebruik makende van de godsdienstige gevoelens van de bevolking, komt hij er van zelf toe om dien invloed groter te maken. Dat is begrijpelijk, omdat het menschelek is. De hadji wordt het middelpunt. Hij is de wijze, de raadgever, die gaarne klachten aanhoort, die belangstelling heeft of veinst te hebben in de levensomstandigheden der bevolking.

Om den invloed, welke hij heeft, te vergrooten, zal hij in gesprekken den ongelooftige niet sparen. Een klacht van de bevolking zal hij altijd uitleggen ten nadeele van hen, die niet in Mohammed een profeet zien.

Hij is een goed opgezeten, die geregeld zijn plichten nakomt, wordt gezegd. Dat is volkomen juist, dat past volkomen in zijn kader, omdat men hem nooit zal kunnen

verdenken, de aanstoker van mogelijk verzet of ofstootjes te zijn. Hij is dan ook niet de opwekker van ontevredenheid, hij is er de gebruikmaker van.

Er is een tijd, dat de hadji, gebruik makende van zijn invloed, de aanstoker van het verzet zal worden. Waarom dat aanstoken, werd op de meer besproken vergadering van de Batavia'sche landbouwvereniging gevraagd; welk voordeel heeft de aanstoker bij dat verzet? Dat aanstoken komt voort uit zijn meening, welke, wellicht, wortelt in zijn godsdienstige overtuiging, dat de Mohammedaan niet door den ongelooftige mag worden beheerscht. Ontkend mag en kan zeker niet worden, dat een bezoek aan Mekka, met zijn pelgrims-tochten, zijn fanatieke godsdienstuitingen, een grooten indruk op den eenvoudigen Inlander, die naar Mekka ging, heeft achtergelaten. Sterker dan ooit geloofte hij, dat ook hij moet medewerken tot uitbreiding van het ware geloof en tot uitbreiding van het gezag van de Mohammedanen. Hij koestert voortdurend de gedachte dat hij de leider in een klein heilig oorlogje moet zijn, dat ook hij zijn aandeel moet hebben in den strijd tegen het ongelooft. Niet steeds, bijna nooit kan hij zijn verlangen bevredigen, maar hij blijft het koesteren als een ideaal. Zoals zoo menig man het beeld van een geliefde vasthoudt in zijn hart en in zijn gedachten, heel zijn leven lang, zoo houdt de hadji vast aan de gedachte, dat hij ook tot de uitverkorenen behoort. Om zijn ideaal te kunnen bereiken, maakt hij gebruik van de ontevredenheid en zijn voordeel kan zijn, bij het gelukken van het verzet, dat zijn invloed en zijn macht grooter worden.

Zoo zien wij den hadji in de lijst van de Inlandsche samenleving, zoo zien wij hem, met wie rekening moet worden gehouden bij het beoordeelen van de beweging en den strijd der Inlandsche bevolking.

Wij ontkennen zijn invloed niet, en het gevaar, dat er in dien invloed schuilt. Zijn invloed, voortgesproten uit godsdienstige gronden, heeft ook een maatschappelijken kant, welke zeker niet voorbij mag worden gezien. Dat er tegen dien hadji-invloed wat gedaan moet worden, is vrij zeker.

De groot vraag is, op welke wijze. De heer Wiegant heeft op de vergadering van de Bat. Landbouwvereniging gemeend, dat de Mekkavaart, ook na den oorlog, moest worden stopgezet.

Er zal wel niemand zijn, die dit middel ernstig neemt. Onze Regeering kan en mag een dergelijke Godsdienst-uiting niet tegengaan. Zij zou zeker haar taak niet begrijpen, als zij op deze wijze de godsdienstige gevoelens van miljoenen harer onderdanen geweld zou aandoen. Zij heeft integendeel te zorgen — en zij doet het dan ook, — dat de vervulling van dien godsdienstplicht zoo gemakkelijk mogelijk geschiedt. Als zij de Mekkavaart tijdens den oorlog heeft verboden, dan doet zij het om andere redenen, die met de belangen der bevolking in het nauwste verband staan.

Wil zij, inderdaad, den invloed van den hadji in de Indische samenleving keeren, dan moet zij medewerken, dat de Inlandsche bevolking leert inzien wat de hadji eigenlijk als godsdienstig figuur beteekent. Men zorge voor behoorlijk godsdienst-onderwijs, opdat de Inlander, door beter begripen, ontkomt aan den invloed van den hadji.

Hij leert dan inzien, dat de hadji maatschappelijk niets meer is dan hij zelf, dat de hadji geen recht heeft, dat hem door de Inlandsche bevolking voordeelen in den schoot worden geworpen, maar welke hij krijgt, omdat men in hem meer ziet dan hij eigenlijk is.

Beter godsdienst-onderwijs zal de figuur van den hadji een betere belichting geven en precies de plaats aangeven, waarop deze recht heeft.

Op welke wijze dat onderwijs moet worden gegeven, kan aan een nadere beschouwing door meer deskundigen dan wij worden overgelaten.

Wij hebben deze quaestie naar voren gebracht, omdat zij ook voor den dag komt bij de besprekingen over de particuliere landerijen.

Uit de O. I. Mail.

Inlandsche scholen in N.-I.

De oprichting van inl. scholen wordt in N.-I., ondanks den minder gunstigen stand van 's lands geldmiddelen, met kracht voortgezet. Onlangs is weer machtiging verleend een dozijn 2de klasse scholen op te richten en wel op de volgende plaatsen:

- 1o. ter afdeelingshoofdplaats Tegal; 2o. te Waroengpring in de afdeeling Tegal; 3o. te Tjepo (afdeeling Blora) en 4o. te Widang (afdeeling Toeban), beide in Rembang; 5o. te Tordjoen (afdeeling Sampang in Madoera); 6o. ter afdeelingshoofdplaats Djember in Besoeki; 7o. te Kandangal in de afdeeling en residentie Kediri; 8o. te Kembangbae (afdeeling Lamongan in Soerabaja); 9o. te Kertabarat (afdeeling Soemenep in Madoera); 10o. te Padjagoan (afdeeling Keboemen in Kedoe); 11o. te Karangdjati (afdeeling en residentie Banjoemas).

Verder zal het voormalig koffie-inkoopkuis Toentang in de afdeeling Salatiga der residentie Semarang afgebroken en de afbraak gebezigd worden voor de oprichting ter plaatse van eene inlandsche school.

Opleiding voor het huishouden.

Bij wijze van proef zal eerlang te Batavia aan meisjes, die de Europeesche lagere school hebben doorlopen, de gelegenheid gegeven worden om voor het huishouden te worden opgeleid.

Daartoe zullen aan een tweetal dier scholen proefcursussen worden toegevoegd onder leiding van onderwijzeressen, die bijzonder belang stellen in het huishoudonderwijs en die ook bij bevordering tot den hooger rang bij dien cursus werkzaam zullen blijven.

Het voornemen bestaat om eenige onderwijzeressen, die zich daartoe bereid verklaren, in de gelegenheid te stellen tijdens haar buitenlandsch verlof in Nederland zich op de hoogte te stellen van het hier nog onbekende huishoudonderwijs.

Toelating opleidingsschool inlandsche ambtenaren te Makasser.

Tot deze opleidingsschool, tevens Kweekschool voor

BEËEDIGD EXPERT.
Inkoop van Oud-Indische Brillanten, Paarden, Juweelen, enz.
N. BLOM,
 Nieuwe Heerengracht 25. Tel. Interc. 8320.
 AMSTERDAM.

GENEALOGISCH-HERALDISCH BUREAU
CARL KÖFFLER
 BELAST-ZICH MET HET SAMENSTELLEN VAN GENEALOGIËN, BIJËENBRENGEN DER BEHOODICDE WETTELIJKE STUKKEN VOOR ADEL-ERKENNING, INLIJVING & VERHEFFING, HET OPSPOREN VAN FAMILIEWAPENS EN ZEGELS, ALSMEDE ALLE WERKZAAMHEDEN OP DAT GEBIED IN DEN UITGEBREIDSTEN ZIN.
DEN HAAG-OBRECHTSTR. 181.

Telefoon 7840.

HENRI KROES - DEN HAAG
DUINOORD'S SPORHANDEL
 Telef. Interc. 9313 Stadhoudersplein 26
 UITSLUITEND 1ste KLASSE FABRIKAAT RIJWIELEN-MOTOREN.
 ARTIKELN VOOR ALLE TAKKEN VAN SPORT
 Athletiek en Gymnastiek. Alles voor den Padvinder

Instituut ROELIJN
 Jan v. Riebeeckstraat 88 - 's-Gravenhage
 Eigenares en Directrice: Mejuffr. J. ROELIJN.
Machineschrijven
Stenografie
Talen
Boekhouden
 PROSPECTUS OP AANVRAGE.
 GRATIS VERKRIJGBAAR

Brood-, Besluit- en Banketbakkerswinkel van J. J. MOOLENAAR.
 Tasmanstraat 134 's-Gravenhage.
 Alle Artikelen verkrijgbaar der KONINKLIJKE BROOD- en BESCHUITFABRIEK LENSVELT NICOLA.

GEER. ALES,
 Prins Hendrikstr. 86, Tel. 5169, Den Haag
 SPECIALITEIT IN WITTE GOEDEREN.
 COMPLETE UITZETTEN.

Adverteeren doet verkoopen.

inl. onderwijzers, worden, volgens het betrekkelijk Reglement, alleen toegelaten leerlingen afkomstig uit het gouvernement Celebes en onderhoorigheden en uit de residentie Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.

Thans is door de Regeering bepaald, dat bij het begin van het schooljaar 1916-1917 boven de formatie, d.i. 90 leerlingen — ten hoogste 13 leerlingen afkomstig uit de afdeeling Soembawa der residentie Timor en Onderhoorigheden zullen worden toegelaten, om opgeleid te worden tot inl. ambtenaar.

Derde Technische School.

De vroeger reeds in de Ned. bladen vermelde plannen tot oprichting, naast de overbevolkte Koningin Wilhelmina-school te Batavia en de in 1912 geopende Koningin Emma-School te Soerabaja, van een derde school van dien aard, hebben vasten vorm aangenomen.

Er kan op gerekend worden, dat in Juli 1917 eene technische school te Djokdjakarta zal worden geopend. In zoover zal die school verschillen van de beide zusterscholen, dat aldaar alleen bouwkundigen en geen werktuigkundigen zullen worden opgeleid.

De Middelbare Landbouwschool.

Over de opening van het nieuwe gebouw dezer school lezen wij o.m.:

Met den bouw werd in Januari 1915 een begin gemaakt en al heeft men er alle moeite aan besteed om de voltooiing te bespoedigen, de tijdsomstandigheden bleken ook hier een groote belemmering te zijn, aangezien meermalen maanden lang op materiaal uit Europa moest worden gewacht.

Over een aardige brug bereikt men van den Tjikeumeuhweg het voorplein, waarvan een gedeelte als tuin is aangelegd. Het geheel grenst aan den cultuurtuin, waar de leerlingen praktisch werkzaam zijn.

De school is in hoefijzervorm gebouwd. De rechtlijnige voorgevel wordt gebroken door twee uitbouwen ter weerszijden van den ingang, die als hal is ingericht.

Rechts van den ingang bevinden zich achtereenvolgens de wachtkamer, de Directeurskamer en twee leslokalen voor landbouwonderwijs. De rechterzijvleugel wordt ingenomen door leslokalen en laboratoria voor plant- en dierkunde. Links van den ingang komen we allereerst in de leerarenkamer, daarna in een localiteit, waar waarschijnlijk les zal worden gegeven aan de leerlingen van den voorbereidenden cursus, en ten slotte in de teekenzaal. De linkerzijvleugel is de afdeeling voor het onderwijs en praktisch werken in schei- en natuurkunde, een reeks keurige localiteiten, waarin zelfs een donkere kamer voor fotografische doeleinden niet ontbreekt. Achter de hal bevindt zich nog een leeszaal, die uitzicht geeft op den door de zijvleugels omsloten tuin, aan welks einde zich de privaten en waschgelegenheid bevinden, alles naar de eischen des tijds ingericht.

Vermelding verdient nog het feit, dat de school geheel met Inlandsche werkkrachten is tot stand gekomen.

Het lot der Inl. Bedienden in Nederland.

Minister Pleyte heeft aan een der met verlof in Nederland vertoevende controleurs van het B.B. opgedragen een rapport over deze zaak uit te brengen. Het resultaat van de hiertoe ingestelde enquête moet zijn geweest, dat inderdaad de behandeling van vele Javaansche bedienden in Nederland te wenschen laat.

De „Loc.” vernam, dat den minister in overweging is gegeven, de inlandsche bedienden, die met Ned. families naar het moederland vertrekken, te laten registreren vóór hun inscheping. Die opgaven zouden dan aan een voor het toezicht op de behandeling van die bedienden te benoemen commissie, moeten worden opgezonden.

In Nederland zou er dan een register van die bedienden worden aangelegd, ten dienste tevens van de bevolkingregisters. De bedienden moeten zich dan na aankomst bij die commissie komen aanmelden.

Aangedrongen wordt tevens op de inrichting van een geschikt doorgangshuis voor dergelijke bedienden, omdat tegenwoordig die menschen gewoonlijk in een smerig woninkje in een der Haagsche hofjes zijn gehuisvest.

Leger des Heils.

De leider van het Leger des Heils in Ned. Indië, kolonel J. W. de Groot, ontving van het hoofdkwartier te Londen f 24.000 voor zijn Bandoengsch Kinderhuis en hoofdkwartier en 700 pond sterling, f 8400, voor Inlandsche posten op Celebes en midden-Java.

A. N. I. T. A.

Reeds eenige malen werd van de plannen, welke voor de Algemeene Tentoonstelling van Nederlandsch-Indische landbouw, veeteelt, visscherij, handel en nijverheid te Soerabaja (A.N.I.T.A.) in voorbereiding waren, in de Ind. pers melding gemaakt. De vereeniging, welke sedert is opgericht met het doel deze algemeene tentoonstelling voor te bereiden, te houden en te exploiteeren, geeft een geschrift uit, gevende een overzichtelijke korte uiteenzetting van doel, wijze van inrichting, beheer, enz. der tentoonstelling, een schetsplan voor den aanleg, samengesteld door den architect C. de Graaff te Semarang en een „inlegger” in het kort vermeldende in het Nederlandsch, Fransch, Engelsch en Duitsch, doel, omvang en eenige bijzonderheden der tentoonstelling.

De bedoeling is door deze tentoonstelling een zoo vol-

ledig mogelijk beeld te geven van de economische en commerciële ontwikkeling van deze landen en tevens de aandacht te vragen voor de groote mogelijkheden op dit gebied met het oog op de steeds gunstiger wordende positie van dit eilandrijk in het wereldverkeer, ook in verband met het gereedkomen der havenwerken van Soerabaja.

Bij de voorbereiding der plannen, die zoowel bij de regeering als bij belanghebbenden een sympathiek onthaal vonden, is van den aanvang op den voorgrond gesteld, dat de tentoonstelling een speciaal Nederlandsch-Indisch karakter zou dragen, hoewel natuurlijk door uitnodiging van het buitenland tot deelname, het internationale karakter, dat aan alle algemeene tentoonstellingen eigen is, niet verloren gaat.

De besprekingen van het bestuur met de Regeeringsdepartementen in Ned.-Indië leidden tot een gunstig resultaat; krachtige medewerking werd van alle zijden toegezegd.

De fd. directeur van het Departement van Landbouw, werd in overleg met de Regeering lid van den Raad van Advies en voorzitter van de afd. Ned.-Indië.

Voorzitter van het Dag. Bestuur is de heer mr. B. H. Drijber, die tijdelijk in Nederland vertoeft en bereid is tot het geven van inlichtingen.

Zijn adres is: Postbox No. 625 Amsterdam. Het is de bedoeling in Nederland een officieele tentoonstellingscommissie te vormen en aldaar een tentoonstellingsbureau te vestigen.

Steenkolen voor de S. S.

Van gouvernementswege zal een onderzoek worden ingesteld naar de mogelijkheid van eene loonende exploitatie van het Bajah Kolenveld in de residentie Bantam.

Zijn de resultaten gunstig, dan zal dus de voorziening van de Staatsspoor- en tramlijnen niet meer afhankelijk zijn van den aanvoer over zee van kolen van Sumatra (Ombilin) en van Poeloe Laoet (Borneo).

De omstandigheid, dat het Bajah-kolenveld reeds in concessie is uitgegeven, levert geen bezwaar op, daar met den concessionaris ten deze volledige overeenstemming is verkregen.

Insulinde.

„Insulinde” hield half Juni j.l. te Semarang een congres onder leiding van den heer Topoe.

Er bleek over 1915 een tekort te zijn van f 3.700, terwijl van het Tadofonds het stamkapitaal was ingeteerd.

Besloten werd met den steun van andere organisaties een studiefonds op te richten. Verder werd besloten voortaan Maleisch als voertaal op vergaderingen te gebruiken. Meegedeeld werd dat in Augustus te Semarang zal verschijnen een dagblad, geleid door de heeren Razoux Kuhr en Tjipto, waarvoor een Kongsie f 50000 beschikbaar had gesteld.

Insulinde zelf moet daarvan f 10.000 betalen. Een ongenoemde gaf reeds f 8000.

Voorgelezen werd een rede over de Indische volksweerbearheid, waarin steeds sprake was van verdediging tegen Japan. Tjipto besprak het Indisch parlement, daarbij eigen stelsel ontwikkelend. Tjipto zal op het aanstaand Sarikat Islam-congres deze denkbeelden uiteen zetten. Daarna gaat hij met steun van het Tadofonds naar Europa. Een feestavond besloot het congres. (Het einde van het „feest” schijnt echter, volgens de telegr. uit N.-I. te zijn, dat de beide „leiders” verbannen worden).

De internationale beteekenis van straat Singapore en straat Soenda.

De heer W. H. C. Holl wijdt hieraan in de „Java-bode” een paar hoofdartikelen en komt tot het besluit:

„Met straat Soenda als het centrum onzer verdediging, blijft een opereeren zoowel naar Sumatra als naar Java mogelijk; is de vloot in staat om zoowel naar de Javazee als naar den Indischen Oceaan door te breken. Straat Soenda moet zijn de spil van onze verdediging. Landt de vijand op het eene eiland, dan blijven de hulpbronnen van het andere eiland geheel ter onzer beschikking en wat dat beduidt, leert deze oorlog. Wenscht de vijand dit te beletten, dan moet hij aan weerszijden van de Straat een leger landen, minstens even sterk als het onze. Kortom, door de versterking van Straat Singapore beheerschen wij den weg naar het Oosten en versterken onze internationale positie in Azië; door de versterking van Straat Soenda beheerschen wij den geheelen dam en versterken onze militaire positie.”

In hetzelfde blad schrijft ***** over de verdediging van N.-I. te land, eindigende met de opmerking:

„Wij staan er slecht voor. Want goed dient ge te begrijpen, dat, eenmaal Japan meester van Java, het uit is met de goede dagen van thans;

dat geen Hollander meer suiker-, thee- of rubberwinsten zal opstrijken; dat het uit is met in Uw auto rond te rijden; naar Versteeg etc. te trekken; dure japonnen te koop bij van der Veen c.s.; dat niet meer gegokt kan worden in Bandoengsche kinine of in Handelsbankjes; dat velen uwer terug moeten „nach der Gasse” of naar drie hoog achter;

en dat ten slotte voor den Inlander dan een tijd aanbreekt van „getrapt” te worden door den zoon van het land der rijzende zon en dat deze daar slag van heeft, vraag het den Koreaan of den Mantsjou!”

„HUIZE ZEELANDIA”

Pension van
den 1sten Rang.

Statenlaan 100
DEN HAAG.

Telefoon Schev. 2231.

PRIMA REFERENTIËN. BILLIJKE PRIJZEN.

Aanbevelend, Mevr. J. KOOPMAN

10% KORTING

op het nog voorradige

Wit linnen Schoeisel.

A. BONS, Piet Heinstraat 129
... Telefoon 6255 ...

DE BAS & Co., Bankiers

HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE

BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

:-: Safe-Inrichting. :-:

HAAGSCHE VEILING MAATSCHAPPIJ

Directie: P. H. HOLMAN

BLEIJENBURG 3-3a - 'S-GRAVENHAGE

KUNST- EN INBOEDEL VERKOOPINGEN

TAXATIE.

Voor bijvoeging uit nalatenschappen
en particulier bezit gelieve men zich te
wenden tot:

P. H. HOLMAN

Tel. Haag 8921

BLEIJENBURG 3a

A. ASSENBERG,

Prima kwaliteit Schoenmaker, Diverse soorten
GUMMIHAKKEN. CREAMS, VETERS, enz.

Columbusstraat 73, Den Haag.

Levert voor billijke prijzen SOLIED en NET WERK.

Flugge bediening.

Reparatiewerk wordt op verlangen gehaald
en thuisbezorgd.

N.B. Prijscourant op aanvraag verkrijgbaar.

Hôtel Astoria et de Paris

Modern Familie-Hôtel

Hoefkade 9-11 - Tel. 6056

Station H.Y.S.M.

Den Haag

Adverteeren doet verkoopen.

Suriname.

Zooals onze lezers weten, werd sedert onheugelijke tijden te Paramaribo de tijd aangegeven door kanonschoten, die om 5 uur 's morgens, om 12 uur 's middags en om 8 uur 's avonds gelost worden.

Op het groote nut van deze eenvoudige tijdaanwijzing voor de geheele Surinaamsche samenleving hebben wij meermalen gewezen. Onder het bestuur van den gouverneur van Sypesteyn trachtte de commandant van het marine-wachtschip — dat toenmaals de schoten lostte — het ochtendschot afgeschaft te krijgen. Dat schot is niet alleen voor de bevolking van Paramaribo, maar ook voor een groot deel van de districten Para, Suriname en Saramacca, het sein om op te staan. Afschaffing daarvan zou zonder twijfel het maatschappelijk leven verlaten, d.i. later maken, dus juist het omgekeerde van wat men hier heeft willen bereiken door de invoering van den zomertijd. Van Sypesteyn, die de bevolking door en door kende, was voor de afschaffing niet te vinden en besliste dat de drie schoten bij voortdurende zouden worden gelost. Dat bleef zoo tot gouverneur Idenburg in October 1906 het morgen- en het avondschoot afschaftte. De bevolking was daarover zeer ontsticht, de Koloniale Staten namen de zaak ter hand en den 14en November vielen de schoten weer, nadat men ze in 14 dagen niet had gehoord.

Men zou nu meenen dat volgende gouverneurs wijzer zouden worden en niet zouden tornen aan een instelling, waaraan de geheele bevolking, behalve misschien een paar officieren, die zenuwachtig worden door die schoten, groote waarde hecht. Maar dan rekent men buiten den waard.

In ons nummer van 19 Juni 1913 schreven wij: „Onder gouverneur van Asbeck is het gepeuter aan die tijdschoten weer begonnen. Men noemt den wensch tot afschaffing daarvan misschien nog wel „vooruitstrevend” of zoo iets. Het avondschoot is reeds afgeschaft. Het is te hopen, dat Gouverneurs voortaan hun handen afhouden van nuttige instellingen. Zien zij niet dadelijk het nut in, dan is daarin geen reden tot afschaffing gelegen, maar een vingerwijzing om te trachten de zaak te leeren begrijpen.”

En nu lezen wij, dat op de begrooting voor 1917 niet meer gerekend wordt op het vallen van die schoten. Gouverneur van Asbeck heeft gemeend een stap verder te moeten gaan en heeft de schoten reeds met 1 Juli 1916 afgeschaft. Het is ons een waar genoegen dat de geheele Surinaamsche pers tegen dezen maatregel in opstand is gekomen. Het regent ingezonden en redactionele artikelen in de bladen. Een inzonder doet het verstandige voorstel om een dubbeltjes-vereeniging te stichten tot instandhouding der tijdschoten. Door het lid van Ommersen is in de Koloniale Staten de volgende motie voorgesteld:

„De Koloniale Staten, overwegende dat de afschaffing der tijdschoten den gewoone gang van het leven te Paramaribo en omstreken zal verstoren,

overwegende dat op de voorloopig vastgestelde huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1917 geen gelden voor het lossen der tijdschoten gedurende dat dienstjaar zijn uitgetrokken,

noodigen den gouverneur uit de tijdschoten te blijven lossen zoolang het daarvoor bestemde crediet reikt en inmiddels stappen te nemen om ook voor den vervolgde tijdschoten te behouden

en gaan over tot de orde van den dag.”

Het is bezwaarlijk in geldswaarde uit te drukken hoeveel de samenleving verliest, wanneer door een of anderen maatregel van bestuur of regeering, 50.000 menschen een half uur of een uur later opstaan en aan den arbeid gaan, maar ongetwijfeld is dat verlies grooter dan het luttele bedrag dat de tijdschoten kosten.

En nu hebben wij een verzoek aan den Minister van Koloniën: tot dusver heeft Zijne Excellentie met vaardige hand posten van de voorloopig vastgestelde begrootingen van Suriname afgevoerd. Zijne Excellentie doe voor een enkelen keer het omgekeerde en herstelle den kleinen post, daardoor blijk gevende de verlangens der Surinaamsche burgerij te begrijpen. De Staten-Generaal zullen verstandig genoeg zijn daar niet tegen in te gaan.

En mocht de Minister „uit beginsel” daartoe niet kunnen overgaan, dan verklare Zijne Excellentie dat het Koloniaal bestuur de tijdschoten bij voortdurende zal doen lossen, zoo de burgerij daarvoor een potje bijeenbrengt. Het heet immers opvoedend, wanneer de kolonisten zelve het geld opbrengen om aan hunne wenschen te voldoen. En heeft de Minister ook hiertegen bezwaar, dan verwachten wij dat een lid van de Tweede Kamer — b.v. de oud-gouverneur Mr. Fock — een amendement zal voorstellen om den post te herstellen. Wij zijn overtuigd dat de Minister in dat geval het amendement zal overnemen.

* * *

In ons nummer van 1 Juni j.l. wezen wij de Surinaamsche houthandelaars op het enorme tekort aan hout, dat zich na den oorlog zal voordoen, wanneer de verwoeste steden en dorpen weer moeten worden opgebouwd en gaven den raad, wilden zij van de gelegenheid profiteeren, nu reeds maatregelen te beramen en de noodige relatien te zoeken.

„De Surinaamsche wouden — aldus schreven wij — bevatten tal van voortreffelijke houtsoorten, waarvan de deugdelijkheid en bruikbaarheid voor allerlei doeleinden reeds lang is onderzocht. De groote moeilijkheid zit in het vinden van een geschikte markt. Zoowel de hout-

handelaren als de houtafnemers en de bouwmeesters zijn conservatief en houden zich aan de hun van ouds bekende houtsoorten. Dit te bestrijden is de taak van de Surinaamsche houthandelaars”.....

In verband hiermede het volgende uitknipsel:

Afzet van hout. Naar „De West” verneemt, is weldra bezoek hier te wachten van den heer G. J. van den Broek, ingenieur 2de kl. bij den Rijks waterstaat. De heer van den Broek vertoef in de Ver. Staten voor een studiereis in verband met de voorgenomen Maas-kanalisatie. Hij zal, in opdracht van de regeering, op de terugreis Suriname bezoeken, om te overleggen met den houtvester en den directeur van openbare werken en verkeer hoe de afzet van Surinaamsch hout op de Nederlandsche markt ware te bevorderen.

* * *

Uit Suriname ontvingen wij ter bespreking het eerste en tweede nummer van een „Landbouwkundig Tijdschrift voor Suriname”.

Wij komen hierop in een onzer volgende nummers terug.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Wie zou onze leider kunnen zijn? Zoo wordt door S. W. in „De Voorpost” gevraagd. Op het oogenblik zijn de vereenigingen in Indië als paddestoelen uit den grond verzezen. Het schijnt, dat des Indiërs oogen zijn geopend. Er bestaat geen wapen, om zich uit de ellende te werken dan solidariteit. Het is echter jammer, duizendmaal jammer, dat onze solidariteit nimmer van langen duur schijnt te kunnen zijn. Men kan zeggen, dat zij slechts duurt seta hoen djagoeng (een djagoeng aanplant leeftijd, d.i. ongeveer 6 maanden), en dan gaat men maar weer uit elkaar. Wat is daarvan de oorzaak? Dat de vereenigingen in Indië meerendeels na korten tijd weer uit elkaar spatten, is te danken aan twee omstandigheden: eerstens, omdat de leiders het niet zo goed meenen als zij voorgeven en tweedens, omdat de leden het doel der vereeniging niet goed begrijpen, slechts meelopen, en dan al heel gauw genoeg hebben van het vereenigingsleven. Wie is er inderdaad geschikt voor onzen leider, wie heeft zijn volk werkelijk lief? Wie wil werkelijk onze positie verbeteren? Die iemand is moeilijk te zoeken en haast niet te vinden. Er zijn er velen, die weinig hebben geleerd, soms zelfs slecht van inborst zijn, en zich toch uitgeven als leiders van hun volk. In het begin geven zij voor alles ernstig te meenen, verzekeren zij, dat zij het volk vooruit zullen brengen, dat zij zoo zeer lief hebben. Dat maakt, dat vele goedgevoeligen zich laten lijmen en toetreden als lid. Doch zoodra de kas goed gevuld is, vergeet de would be leider de belofte zijn volk te leiden en zijn vaderland vooruit te brengen. Hij doet zijn best het geld in de kas tot zijn eigendom om te goocheelen. Waarom toch zoo'n misdadig verlangen? Ja, dat komt omdat de meesten onder die menschen niet zijn van goeden handel en wandel, niet rijk zijn en gewoon met honderden om te gaan en onvoldoende verdienen voor levensonderhoud. Iedereen meent leidertje te kunnen spelen, als hij maar welbespraakt is, berani kerana benar, takoet kerana salah (durven als gij in uw recht zijt, wijken als gij schuld hebt) wordt hij geacht te hebben voldaan aan de eischen voor het leiderschap. Onze leiders worden vaak gekozen uit zulke menschen. Het is daarom niet te verwonderen, dat er vereenigingen zijn met leege kas, bestolen door de leiders. Mijn God, waar toch schuilt onze leider, die het wel met ons meent en met ons vaderland? Waar is onze leider te vinden, die ernstig ons land en volk vooruit wil brengen? Zoo'n leider behoort aan de volgende eischen te voldoen:

1. het inderdaad goed te meenen;
2. godsdienstig zijn, bang zijn voor Allah en zijn geboden;
3. een goede opleiding genoten hebben en veel weten;
4. genoeg voor zijn bestaan hebben, of rijk zijn;
5. een hooge invloedrijke positie innemen.

Wanneer iemand van ons ras voldoet aan die vijf eischen genoemd, zich als leider wil opwerpen, het volk lief heeft en het land vooruit wil brengen, dan kunnen wij verwachten, dat het inderdaad gebeuren zal. Het is echter onmogelijk, dat alle vijf eigenschappen in één persoon vereenigd zijn. Daar nu eenmaal een geschikt leider moeilijk te vinden is, leiden onze vereenigingen een zeer onzeker bestaan. Het leven eener vereeniging is geld. Vereenigingen zonder geld kunnen moeilijk hun doel bereiken, en onze positie verbeteren. Het vergif der vereenigingen is echter ook 't geld. Want van vereenigingen met een kas van honderden of duizenden, wordt de hebzucht van de leden van het bestuur opgewekt, en krijgen deze een onweerstaanbaar verlangen zich al dat geld toe te eigenen. Wie toch verlangt niet naar geld? Door de begeerte naar geld, zoeken de leden van het bestuur naar wegen, om dat geld op te maken. Ten slotte raakt het geld ook op. Leiden is dan in nood, en de vereeniging is op sterven na dood. Het bestuur doet nu niets meer en de leden vragen ook niets meer, omdat zij beu zijn van het vereeniginkjespelen. De leider wrijft zich in de handen, want het verdonkeremanen van zooveel geld is zonder moeite gegaan. Daarom moet men goed uitkijken, als men een leider kiest, laat u niet om den tuin leiden door een grooten mond, door het welbespraakt zijn van would be leiders. Let goed op den handel en wandel van uw

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

Schill & Capadose
Hofstraat 17 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.

ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.

SAFE-DEPOSIT.

OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.

DEPOSITO's, PROLONGATIES.

CHANGE.

ASSURANTIE. LEVENSVERZEKERING.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND - BU ALLEN DIE NIET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEVEN

DEGELUK ONDERWIJS IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

OVER DE WAALSCHER KERK

58^a NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL. 2234

M. VISSER,

voorh. A. J. RODBARD.

Spuistraat 69 - DEN HAAG - Telefoon 5470.

Fabriek en Magazijn van Gouden-, Zilveren en Diamantwerken
REPARATIE-INRICHTING.

G. ED. BORST

Vlamingstraat 23-25-27
DEN HAAG.

Het bekende adres voor

**HEEREN
MODE
ARTIKELN**

HET INDISCH RESTAURANT in Amsterdam is

Hôtel PHILADELPHIA
Leidschekade 94.

Dagelijks van 12 tot 8 uur.

Pension per dag vanaf f 4.- Tevens Europeesche Keuken
Exploitant van het Indisch Huis op de Ten- A. VISSCHER.
toonstelling de Vrouw 1813-1913.

candidaat-leider, want tegenwoordig loopen zooveel toekangsoelap (goochelaars) rond.

Van Boedi Oetomo en Mohamadiah, zomede van Gouvernementswege kan getuigd worden, dat zij reeds werkzaam zijn geweest en nog doende zijn om de ontwikkeling van het Inlandsche volk te bevorderen. Maar wat heeft de 800.000 leden tellende Sarikat Islam verricht om de veel belovende talenten behulpzaam te zijn? Wat heeft zij gedaan voor 't Mohammedaansch godsdienstonderwijs, wat tot oprichting van Mohamedaansche bladen zoals de Medan Moesliman? Zoo vraagt de „Pembrita Betawi”.

Een kringvergadering van de S. I. te Batavia. In de „Pemitran” is opgenomen een verslag van deze vergadering. Aan de leden werd in overweging gegeven, om, als zij grieven hebben, niet het voorbeeld van den leider te Tjililitan te volgen en in de geschillen tusschen de Saïds en Sechs neutraal te blijven, daar de pogingen, die aangewend worden om een verandering in den godsdienst te brengen, reeds door de Regeering in overweging zijn genomen en onderworpen aan het oordeel van de bevoegde autoriteiten.

In hetzelfde blad wordt ook mededeeling gedaan van een vergadering van de afdeling Serang van den Inlandschen Onderwijzersbond, waarin o.m. werd overwogen het voorstel om op te komen tegen de overplaatsing en terugstelling van een Inlandschen onderwijzer, die veel had afgegeven op den Mohamedaanschen godsdienst en o. a. beweerde, dat de Koran niet door Allah maar door een knap mensch was gemaakt en dat 't daarom beter was andere boeken te bestudeeren. Het gevolg hiervan was, dat de ouders hunne kinderen niet meer naar de school zonden. Eén der leden wees er op, dat in de instructie voor de onderwijzers geen bepaling was opgenomen betreffende hunne degrading op grond van een afwijkend geloof. De vergadering besloot van deze zaak verder geen notitie te nemen, daar de bedoelde onderwijzer door zijn „verkeerde politiek” de bewijzen geleverd had van niet met het publiek te kunnen omgaan en dientengevolge ook niet als hoofd eener school geschikt geacht kon worden.

C. S. I. De „Oetoesan Hindia” vindt het vreemd, dat in het besluit van goedkeuring van de statuten der Centrale S. I. melding wordt gemaakt van drie rekestes van de voorzitters der S. I. te Batavia, Tjikalong en Soekaboemi, die er toch niets mede te maken hadden. Twee daarvan hebben zich sedert van de C. S. I. afgescheiden. Ook werd de Raad van Indië gehoord, wat ook niet gebruikelijk is.

S. I. in de Bataklanden. In een „Ingezonden stuk” in de „Pewartu Deli”, wordt van de S. I. in de Bataklanden gezegd, dat zij te streng tegenover hare leden optreedt, hetgeen door den schrijver wordt afgekeurd. Ontevredenheid is hiervan het gevolg geweest, waardoor vele leden hun ontslag als lid der vereeniging hebben genomen. Afkeurenswaardig is 't ook de leden tegenover de heidenen beschaamd te maken, door, zooals in den laatsten tijd wordt toegepast, de straffen middels aanplakkingen voor de missigits bekend te maken. Ook worden in sommige gevallen de leden geboycot. Steeds zijn er dan andere leden, die om familie of vriendschapsbanden daaraan niet mee willen of kunnen doen en dienengevolge genoodzaakt worden hun ontslag te nemen. Laatzst werd een boycot afgekondigd voor den tijd van een jaar, tegenover iemand, die drie keeren achter elkaar het namiddag- en avondgebed in de missiguit niet medegemaakt heeft. Zulke maatregelen doen geen goed aan de S. I., zegt de schrijver, die daarentegen hoopt, dat ook in de gekerstende streken van Taroentoeng (Tapanoeli) deze vereeniging haar intrede mag doen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Koelie-werving. Meer en meer klachten worden er vernomen — alzo de „Bintang Soerabaja”, — over de wijze, waarop de meeste koeliewerfers de Javanen trachten over te halen een kontrakt te sluiten om ergens in het buitenland te werken. Zij profiteeren van de domheid der koelies, en vele Javanen, die gaarne een betere positie willen erlangen, loopen er in. Nog erger is 't met de zogenaamde tjoeliks of kinderrovers. Algemeen wordt beweerd, dat zij (die kinderen) naar Singapore worden getransporteerd, waar zij in handen van Chinezen terecht (verkocht) komen.

Uit de „Locomotief” wordt het volgende verhaal overgenomen. Een jongetje uit de kampong Gowongan te Djokdjakarta was er onlangs bijna de dupe van. Hij werd op een dag door zijn ouders gemist. De vader zocht overal op de plaats zelf. Tevergeefs. Hij ging toen naar Solo, waar hij zijn zoon aantrof. Op de vraag waarom hij naar Solo vertrokken was, antwoordde de knaap, dat een Javaansche vrouw hem als kind had willen aannemen, en hem toen f 0.50 snoepgeld gaf. Samen gingen zij toen naar het station Lempoejangan (Djokdja); de vrouw nam kaartjes, en zoo gingen zij beiden naar Solo. Op den dag, dat de vader zijn zoon terug gevonden had, moest deze voor een groot gebouw aan den grooten weg op de bedoelde vrouw wachten, die ergens op bezoek moest wezen. Gelukkig heeft de vader zijn zoon bijtijds mee kunnen nemen, anders zou hij hem nooit meer teruggezien hebben.

Aanslagen op Assistenten. Waaraan — zoo vraagt de „Sinar Sumatra” — moeten de vele aanslagen worden toegeschreven op de ondernemingen in Sumatra's

Oostkust op assistenten gepleegd? Veelal wordt de schuld gegeven aan het ruwe en hardhandige optreden van deze geëmployeerden dan wel aan de slechte geaardheid van het werkvolk. Niet altijd is in één dezer gevallen de oorzaak van moord en doodslag te zoeken. Het gebeurde onlangs met den heer Bryl kan tot bewijs hiervan aangehaald worden. Hij was reeds vier en een half jaar op de onderneming werkzaam, kende het Javaansch, stond als een humaan en bedaard man, in geen geval als een hardhandige planter bekend. Maar de koelies behooren meestal tot het schuim van het volk. De lage loonen in aanmerking genomen, geven zij niets of niet veel om hun leven (nekad), vliegen op bij het minste standje, dat zij krijgen, om onverschillig op welke wijze een eind aan hun bestaan op de onderneming te maken, desnoods ook aan hun leven. Zoo kregen een paar koelies van den heer Bryl voornoemd een standje, omdat zij lui geweest waren. Hun werd voorts aangezegd, dat zij naar den magistraat moesten. Om geen andere reden hebben zij toen den assistent aangevallen en vermoord, ook den hem te hulp schietenden mandoor. Zij waren door 't dollen heen.

Om een eind te maken aan dezen toestand, moet men — volgens de „Andalas” — beginnen met de koelies een meer menswaardig bestaan te verzekeren. Zij krijgen tot nu toe de afgeklouven beenderen als voedsel toegeworpen. Maar dan dient ook een betere keuze van koelies ingevoerd te worden. 1e. moeten alleen koelies in dienst genomen worden, die zich daartoe vrijwillig aangeboden hebben; 2e. clandestiene werfers of handlangers van werfers moeten geweerd worden. De koelies moeten zich rechtstreeks tot den werfer kunnen wenden; 3e. De loonen moeten verhoogd worden, opdat men zich beter kan voeden; 4e. op de plantages moeten zij meer vrijheid van beweging hebben. Zij moeten op hun godsdienstplichten gewezen worden. Scholen moeten worden opgericht voor hunne kinderen. 5e. er moet een eind gemaakt worden aan het willekeurig opzenden van koelies naar den magistraat. Aan iederen nieuwen koelie moet door de politie duidelijk zijne rechten en verplichtingen bekend gemaakt worden. 6e. Op de ondernemingen moet het dobbelen ten strengste verboden worden. — Intusschen hebben de planters nu reeds het nut ingezien hun kontraktanten een behoorlijk overtocht te waarborgen. Met de K(oninklijke) P(aketvaart) M(aatschappij) zijn zij in onderhandeling getreden. Genoemde maatschappij zou speciale voor de koelies ingerichte verblijven laten maken op eenige nieuw te bouwen booten. De planters zouden als tegenprestatie hun koelies van Java uitsluitend met deze booten laten uitkomen, waardoor de K. P. M. de zekerheid verkreeg, dat deze speciale inrichtingen niet te eeniger tijd nutteloos en renteloos zouden zijn. Deze schepen werden gebouwd, eerst de Rumphius en later de Melcior Treub, welke tot nu toe volkomen, vooral ten genoegen van de planters, aan hun speciaal doel beantwoord hebben.

Een nieuwe Chineseche Vereeniging In de „Pembrita Betawi” is een circulaire opgenomen, waarin aan de Chinezen in herinnering wordt gebracht, dat het de bedoeling is van de S. I., om allen handel met niet-Inlanders te verbreken en voor 't vervolg te verbieden. Zoo worden de levensomstandigheden van het Chineseche ras in gevaar gebracht, ook van de personen individueel. De Regeering beschermt hen in voldoende mate, maar het optreden tegenover hen van de lagere politieambten, is alles behalve correct, en in strijd met de goede bedoeling der Regeering, zooals gebleken is bij de Arabische en Chineseche onlusten te Soerabaja. Van de Chineseche republiek kunnen de Chinezen in Indië geen hulp verwachten. Zij heeft 't nog met eigen zaken te druk. Zij zijn thans op elkaar aangewezen en behooren dus de eensgezindheid te betrachten, tendez de voorbeeld der Europeanen te volgen. Daarom is nu een groote algemeene vereeniging opgericht: de Hwa Kiauw Tjong Hwee. Niet om den strijd aan te binden tegen de Inlanders, want de Chinezen zijn nog geen 2 pCt. van de Inlandsche bevolking, maar om in liefde en eensgezindheid met elkaar om te gaan, en zoodoende der Regeering een bewijs te geven, dat zij (de Chinezen) een beschaafd ras zijn.

Van Vreemde Koloniën.

Na 2 jaren oorlog.

Niet alleen in Europa heeft de reuzenkamp een zeer belangrijke wijziging in de grenzen der staatsgebieden gebracht, waarvan nog niet te voorzien of te voorspellen is, in hoever deze tijdens den oorlog en bij het vredesverdrag bestemd zal worden: Afrika, Azië, Australië verkeerden in gelijke omstandigheden, de kleur van de kaart is overal grillig gewijzigd. Is in Europa de terreinwinst voor 't overgrote deel aan de zijde der centrale mogendheden, al krimp deze in den laatsten tijd ook wat in, in de andere wereldeelen is 't tegenovergestelde 't geval. Aan D. zijn alle koloniën ontnomen, op O.-Afrika na, waar de entente in goede samenwerking toch ook nog vorderingen blijft maken; de Turken hebben terrein verloren en worden door de Russen nog steeds hardhandig aangepakt. Alleen 't out-ruimen van 't binnenland van Tripolis door de Italianen, doet de entente ook koloniën-gebied derven; misschien kan de vereende actie van Italië met Engeland hierin verandering brengen. De Italianen, die in dezen oorlog over 't algemeen geen schitterend figuur hebben gemaakt, zullen op 't gebied van koloniale strijdkunst veel van de Engelsen kunnen leeren. Behalve den tijdelijken overgang van vele koloniën onder vreemde vlag, is ook de verandering in de handelsrelatiën van groote beteekenis geworden. De D. hadden ver buiten de eigen koloniën een ruime plaats weten te krijgen in den handel in alle wereldeelen. Hun oude-

J. C. P. HOOGEVEEN,

Hofleverancier

van H. M. de Koningin en van H. M. de Koningin-Moeder

Wijnen, Comestibles, Thee.

UITSLUITEND 1ste KLAS KRUIDENIERS EN INDISCHE WAREN.

Fred. Hendriklaan 141. Telefoon S. 429

OPGERICHT 1811.

G. RANKE

REINKENSTRAAT 17 DEN HAAG
TELEFOON H. 4271.

Fantasie Voile-stoffen Frottés
Blouses
Effen en Gestreepte Zephirs
Rokken Lingeries

NEDERLANDSCH-INDISCHE ESCOMPTO MAATSCHAPPIJ

OPGERICHT IN 1857.

Agentschap: 's-Gravenhage, Prins Hendrikplein

BELAST ZICH MET ALLE MOGELIJKE BANKZAKEN.

SAFE-DEPOSIT.

Woning-Bureau

en

Electro-Technisch Bureau
SCHURMANN,

RIJSWIJK b. d. Haag.

HEERENWEG 2-4. TEL. INTERC. 143.

ELECTRISCHE INSTALLATIES
VOOR LICHT EN KRACHT

BLIKSEMAFLEIDERS

ZWAKSTROOM INSTALLATIES

Gratis Plannen en Begrotingen.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA”.

Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3766

Gunstig gelegen in het midden der stad.
Lift — Electricch Licht — Centrale Verwarming.
80 Kamers en Salons.

PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f 1.50 EN HOOGER

Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag

J. DEN HARTOG.

gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHTER

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

Marque Déposée „AU-CONDOR”

LA HAYE PAYS BAS. PLEIN 8.

FRED. MOMMAERTS-DEGELLER

Tabacs, Cigares et Cigarettes de toute 1re qualité

Exportation Importation

EMBALLAGE SPÉCIAL POUR LES INDES

nemingsgeest deed hen overal doordringen, voor menige ver afgelegene kolonie waren zij de eenige of voornaamste leveranciers van Europeesche producten, die daardoor als van zelf ook weer zooveel doenlijk D. producten werden. In dit opzicht was geen werelddeel uitgesloten, in Noord- en Zuid-Amerika krioelde het van de Duitschers. Zijn de D. handelshuizen en handelaars in de landen en koloniën, die tot de entente behooren, sedert 1914 eerst geweerd, daarna verwijderd, de verbittering tijdens den strijd gewekt, heeft in de koloniën en in 't moederland ook tot den uitgedrukten wensch geleid, om na den vrede den Germaanschen invloed te blijven weren. Hier vertoont Augustus 1916 dus eigenlijk een nog dreigender perspectief dan 1914 deed, want als de politieke vrede en economischen oorlog in zich zal sluiten, zal de ellende veelvuldig vermeerdert worden. De wrok tegen de D. is echter niet alleen in de ententerijken aan 't gisten en brouwen, maar uit zich in N.-Amerika bijna even sterk. Hebben de V. S. zich buiten het wapenbedrijf weten te houden, de kans is niet gering, dat zij zich niet neutraal zullen houden bij den economischen na-oorlog.

Tevens zijn er echter thans reeds teekenen, dat de boycot, die men ten opzichte van Duitschland wil toepassen, niet zoo streng zal kunnen worden doorgevoerd als de regeeringen, bonden en woordvoerders dit nu voorspiegelen. Nu toch wordt er reeds over geklaagd, dat aan de roepstem, om de opengekomen plaatsen aan te vullen, niet met voldoende geestdrift gehoor wordt gegeven. Zal dit na den vrede anders worden? Niets geeft daarvoor eenige zekerheid, integendeel. De handel is nu eenmaal de handel; als de D. weer komen met hun goedkoopere waren, hun handige reclame, hun energieke, noeste werkers, zullen zij dan afgevoeren worden? In N. Amerika weten de duikboten thans te brengen, wat over de oppervlakte niet meer te vervoeren is; zullen de D. na den oorlog ook elders niet weten op te duiken, waar hun de weg eigenlijk versperd heet te zijn? Het eenige volk, dat de D. in indringingsvermogen evenaardt, zijn de Japanners en 't is zeer de vraag, of aan hen na den oorlog, voorkeur zal worden gegeven boven de D. Toch zal zeker een onderling wantrouwen blijven bestaan, waardoor de samenleving van vreemden in de verre landen voor lang vergiftigd zal blijven. Er zullen in de vreemde koloniën door geheel de wereld scherpe tegenstellingen blijven voortleven, die in elken D. een agent, en zelfs een spion voor de D. regering doet zien, zooals dit mede 't geval wordt voor elken Japanner buiten zijn land.

De oorlog heeft de koloniën tot een ruimer samenwerking met 't moederland gebracht dan verwacht was; zoowel Frankrijk als Groot-Brittannië hebben 't hieraan voor een niet onbelangrijk deel te danken, dat zij voldoende krachten tegenover den vijand hebben kunnen stellen. Maar is hieruit tot een hechter verzekering van den innigen samenhang van 't groote Britsche rijk te besluiten? Indien de rijksregering de kroonkoloniën tot graafschappen van 't groote rijk weet te maken, en zij aan Br. Indië een dergelijke plaats weet te bezorgen, dan kan 't antwoord bevestigend zijn. Dan zal de oorlog nu de evolutie gebracht hebben, die anders nog jaren noodig zou hebben gehad, en die, bij niet-inwilliging, tot een uitbarsting zou hebben geleid. En die uitbarsting is nog te verwachten, indien de regering van 't moederland niet de innige opnemings van de koloniën in 't gewone rijksverband wensch en weet te verwezenlijken. De offervaardigheid, de onvoorwaardelijk gegeven steun, zij zullen zich onwillekeurig omzetten in verwachtingen, in eischen, welke dan de partij ten goede zullen komen, die in elk der koloniën reeds vóór den oorlog bestond en die aan de kolonie een eigen staatkundig bestaan wil bezorgen. In elk geval zal in 't Britsche wereldrijk een nieuwe verhouding van kolonie tot moederland uit dezen oorlog groeien.

Zoeken wij houvast voor de verwachtingen, die, als resultaat van den tweejarigen oorlog, buiten Europa gevormd kunnen worden, dan vinden wij geen vaste lijn. Deze oorlog is niet een der zetten van een groot staatsman, om een hem duidelijk voor den geest staand plan tot uitvoering te brengen. Ook tijdens den oorlog is niet gebleken, dat naar het bereiken van een bepaald, gewild doel gestreefd wordt. In de staatkunde en in de strategie ontbreekt 't aan een overheerschenden, doelbewusten wil. Hierdoor is zelfs geen onderstelling te maken bij eventuele winst van partij A of partij B, en de loop der omstandigheden is bovendien nog zoo, dat 't te betwijfelen blijft of één der partijen ten slotte wel de overwinnaar zal zijn. Aan de oorlogvoerende mogendheden en aan de koloniën zijn zeer hooge eischen gesteld in offers aan menschen en geld, kapitaal is vernietigd, de maatschappelijke orde is veelal verbroken of verstoord, nieuwe verhoudingen zijn ontstaan; tegelijkertijd is Japan in ontwikkeling voortgeschreden, heeft de opening van het Panamakanaal mede een nieuwe noot doen aanslaan, behoeften van en door den oorlog hebben nieuwe industrieën doen ontstaan, de vrouw heeft 't veelzijdige van haar kennen en kunnen gedemonstreerd, in de Mohammedaansche wereld zijn woelingen gaande, die een revolutie kunnen worden, teneer als Konstantinopel tot de verliezende partij mocht behooren. Wijst dit de twintigste eeuw niet aan als den aanvang van een geheel nieuw tijdperk in de wereldgeschiedenis, een tijdperk waarbij, in tegenstelling van dat der oude geschiedenis, de Grieken en Romeinen dan niet als de verheerlijkte baanbrekers zullen gelden voor grootscheid van gedachten, van heldengeest en van staatsmansbeleid. Hiermede zijn wij reeds in 't warnet der bespiegelingen, dat deze oorlog na 2 jaren als resultaat biedt, zonder grond tot vastheid. Ook voor de koloniën overal vraagstukken!

Schadevergoeding voor verliezen in de koloniën.

Volgens de D. Kolonialzeitung van 20 Juli jl. heeft het bestuur van de D. Kolonialgesellschaft in zijn zitting van 3 Juni het volgende besluit genomen:

„Het D. Kol. genootschap verklaart opnieuw dat zij het, uit een economisch en kolonial-politiek oogpunt, doch tevens als eereplicht van 't D. rijk, als onafwijsbaar beschouwt om de in de D. koloniën werkzame Duitschers volle en spoedige vergoeding te verzekeren voor de tengevolge van den oorlog geleden schade, en wel in beginsel in gelijke verhouding als dit in ander D. gebied, in 't bijzonder in Oost-Prusen, geschiedt.

Het genootschap wijst er tegelijkertijd opnieuw op, dat de voor de economische ontwikkeling van D. niet te ontbeeren overzeesche handel alleen dan de vroegere beteekenis weer zal kunnen krijgen, wanneer hem voor de in de vijandelijke koloniën en ter zee geleden verliezen voldoende schadevergoeding verleend wordt.

Het wil ons voorkomen, dat uit deze verklaring minder geloof en vertrouwen spreekt, op het: „alles komt met den vrede voor de D. kolonisten van zelf wel in orde“, dan in vroegere uitingen van deze zijde. Insteede van een mededeelen in den buit bij de overwinning, is 't of er doorloopt een gedenk ons ook als er niets te deelen mocht vallen.

Slangen in Br. Indië.

Volgens officieele gegevens blijft 't totaal slachtoffers van aanvallen van wilde dieren en slangenbeten in Br.-Indië nog altijd zeer hoog, maar is dit voor 't overgrote deel aan de giftige slangen te wijten. Terwijl in 1915 door tijger- en luipaardaanvallen toch slechts 46 personen gedood werden (tegen 33 in 't voorafgaande jaar), steeg 't getal der gevallen door een slangenbeet van 6553 tot 9426. In eenige streken doen de wolven zich ook nog op danige wijze gelden. 3997 wilde dieren werden neergelegd, in 1914 bedroeg dit 3818. Verbazend mag de vermeerdere worden genoemd van de neergelegde slangen, nam. van 27751 tot 92042, waarvan 80000 alleen in 't district Ratnagri — gezegend oord! — De belooningen, uitgekeerd voor 't uitroeien van wilde dieren en slangen, bedroegen in 't voorafgaande jaar 6227 roepijen, in 1915: 7456 roepijen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

De Indische Gids. Augustus 1916.

Onder het opschrift „Nieuw onderwijs-instituut in Ned.-Indië“ wijdt de heer M. J. Wiessing een uitvoerige bespreking aan het verslag der commissie, in April 1915 ingesteld, met opdracht om te dienen van raad en voorlichting nopens de wijze waarop zal zijn te voorzien in de behoefte aan middelbaar (voorbereidend hooger) onderwijs in Ned.-Indië, dat zich aanpast aan de bijzondere belangen en behoeften van de verschillende groepen der Indische bevolking enz.

De heer J. Habbema schrijft een opstel „Onderwijs en praktijk“, waarin hij betoogt dat onderwijs alleen — hoe nuttig en noodzakelijk ook — den Inlander nog niet tot welstand zal brengen; het behoort tezamen te gaan met, of beter, te worden gevolgd, door eigen arbeid en energie. De voordeelen van het genoten onderwijs zullen zich eerst openbaren als de ex-leerling door eigen arbeid en inspanning tot welvaart geraakt en zooals dat heet, een „nuttig lid van de maatschappij“ is geworden. In dit opzicht is de Indische bevolking niet sterk en staat zij ver ten achter bijv. bij de Chinezen op Java, die in zoo ruime mate van de winsten van handel en nijverheid profiteeren. Aan de Inlandsche bevolking ontbreekt nog altijd „volkskracht“ meent schr. en hij vraagt op deze toestand altijd maar zoo moet blijven.

De heer W. E. Rappard geeft het slot zijner beschouwingen over de particuliere hoofden op de landerijen bewesten de Tjimanok op Java.

De heer H. H. van Kol publiceert, onder het opschrift „Twee verschillende werelden“ zijne indrukken van het Japansche volk, dat hij heeft leeren kennen bij een persoonlijk bezoek aan het land van de Rijzende Zon. Het artikel wordt in een volgende afl. vervolgd.

De heer E. A. A. van Heekeren besluit de rij der zgn. hoofdartikelen met een beschouwing over weerplicht voor inlanders en samenstelling van de weermacht van Nederlandsch-Indië. Schr. neemt als uitgangspunt de veel besproken voordracht over dit onderwerp, door den majoor J. van der Weijden, met wiens stelsel van verdediging onzer O.-I. bezittingen hij zich intusschen gansch niet kan vereenigen.

Verder bevat deze afl. de gewone periodieke rubrieken: Varia. — Maandelijksche revue van brochures, enz. — Koloniale literatuur. — Wetenschap en Industrie. — Maandelijksche bibliographie van Oost- en West-Indië.

Mededeelingen Ned. Zendinggenootschap.

Inhoud van het derde stuk van deel 60: Hoe te prediken voor Heiden en Mohammedaan?, door Dr. A. M. Brouwer. VII. De prediking en de godsdienst der hoorders. Tweede gedeelte: De godsdienst in Indonesië. — Evangelie en ngelmoed, door M. Lindenboom. — Sa'dansche volksverhalen (Z.-W. Midden-Celebes). Tekst, vertaling en aantekeningen door A. A. van de Loosdrecht, Dr. H. Adriani en Dr. H. van der Ven. — Het zendingswerk in Bolaëng-Mongondou, door W. Dunneber. — Van Medan naar Padang en terug, door Inspector R. Wegner. (Weerlegging van critiek op het werk der Rijnsche Zending, door M. Joustra in zijn geschrift „Van Medan naar Padang en terug“). — Belangrijke verschijnselen op Zendingengebied.

West-Indië.

Van het nieuwe driemaandelijksche periodiek „West-Indië, Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao“, is de tweede aflevering verschenen. Ze bevat o.m. het slot van het artikel van J. J. Leijns, over het bemesten van rijstvelden. Verder wenken voor klein-landbouwers, door J. A. Liems. — Een kort overzicht van den huidige toestand van den landbouw op Curaçao en de andere eilanden (ontleent aan eene rede van den Gouverneur).

De verder inhoud dezer aflevering maakt helaas den indruk dat men zich bezorgd moet afvragen: Zal het, als de noodige medewerking van belanghebbenden uitblijft, den oprichters wel gelukken dit periodiek in stand te houden?

Het Nederlandsche Zeewezen.

In het 1 Aug.-Nr. van dit tijdschrift vervolgt de heer I. Scheltema de Heere zijn serie aantekeningen over een (boot)reis naar de Molukken en Nieuw-Guinea. Thans beschrijft hij Obi, Batjan en Ternate, waarbij mooie kiekjes.

Onze Eeuw.

Naar aanleiding van het onlangs verschenen geschrift van Mr. P. F. Woesthoff: De Indische decentralisatiewetgeving (Leiden, E. J. Brill), houdt Mr. J. C. Kielstra, in het Aug. Nr. van „Onze Eeuw“, eene beschouwing over „Decentralisatie van bestuur in Ned.-Indië“. Alles tezamen genomen schijnt het den schr. toe, dat de ondervinding van 12 jaar leert dat men te eenzijdig is geweest bij de decentralisatie-wetgeving en dat onze koloniën aan meerdere ruimte op dit gebied behoefte hebben.

De Waterstaatsingenieur.

Het April-Nr. van het orgaan der Vereeniging van Waterstaatsingenieurs is grotendeels gevuld met bijdragen welke de kwestie behandelen of het al dan niet aanbeveling verdient de uitvoering van openbare werken in Indië te doen plaats hebben door tusschenkomst van aannemers. Verder bevat dit Nr. o.m. artikelen van D. van Es: Over irrigatie en rietcultuur; van H. C. P. de Vos: Eenige onderzoekingen naar de voor de rietcultuur benodigde hoeveelheden bevoeiingswater.

Berichten van den Sint-Claverbond.

No. 2 van de Berichten uit Ned. Oost-Indië voor de leden van den Sint-Claverbond brengt o.a. de volgende (meest

F. C. DE BRUYN
Magazijn van Comestibles en Fijne Vleeschwaren
LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT
ARTIKELEN TEGEN BILLIJKE PRIJZEN.
Bestellingen worden dagelijks opgenomen en franco thuis bezorgd.
Vraagt Prijscurant. Neemt Proef.
Telefoon 3361 - Danckertstraat 43.

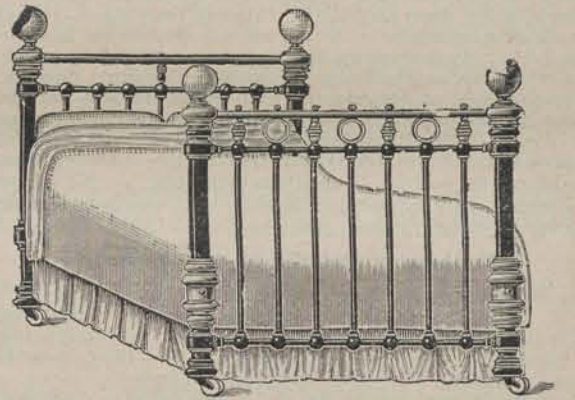
Mantel en Costumemagazijnen

Maison H. SIMONS

Heulstraat 13 Telefoon 2005
Noordeinde 17a Telefoon 6537

.... Mantels, Mantelcostumes, Taillecostumes
Avondtoiletten, Blouses, Costumerokken, Peignoirs
Steeds ruime sortering, prima coupe en kwaliteiten.

Th. A. A. SIMONIS,
GROENMARKT 34, over de Prinssestraat.
TELEFOON 2535. DEN HAAG.

Specialiteit in BEDDEN.

Groote keuze vanaf het beste tot het eenvoudigste.

Magazijn gesloten van half een tot twee uur.

VAN SEVENTER & PALUDANUS

KLEERMAKERIJ

Heerengracht 38 - Telefoon 4214

Draagt onze reclame

COLBERT-COSTUUM

naar maat van f 35.—

Diverse dessins prima Engelsche Stoffen - Solide bewerking.

SPEKSLAGERIJ
A. V. D. BARSELAAR
Bleyenburch 42 - Den Haag - Tel. 804-805
OPGERICHT 1740.
Leverancier aan beide Kon. Hoven.

LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT
VARKENSVLEESCH EN FIJNERE VLEESCHWAREN

Speciaal adres

BARSELAAR's alom met goud bekroonde
Kalfsleverworst en Geldersche Rookworst

GEEN FILIALEN.

ROTTERDAM, DEN HAAG,
STATIONSWEG 42A PRINSESTRAAT 19-21

P. Hopman
Fotograaf.

Speciale Inrichting voor Schetsfoto's, in alle formaten.
Zeer billijke prijzen. Zie Etalage.

(Reclame) FOTO'S CABINET, in f 1.50
massief eiken lijstje,

TELEFOON H 7057

C. P. A. NICOLAÏ

Specialiteit in HEEREN-MODEARTIKELEN

Ruime keuze. - Nieuwste Modellen.

Dunklerstraat 33 hoek
Valeriusstraat.

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL

E. VAN ANDEL, WEIMARSTRAAT 16a bij de
Suezkade, DEN HAAG.

Levering van abonnementen op alle
Binnen- en Buitenlandsche Dag- en Weekbladen, Tijdschriften
en Modeplaten.

ADVERTENTIE-BUREAU.

Groote keuze Geïllustreerde Briefkaarten.

LEESBIBLIOTHEEK in 4 talen
(De nieuwste uitgekomen werken worden direct opgenomen).

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10-12 en van 2-4 uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

- Muziek- en Zanglessen.
Teeken- en Schilderlessen.
Lessen in moderne talen.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
Opleiding admittie examen H. B. S. en Gymnasium.
Handwerklessen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.

Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Kinderjuffrouw in Indië.
Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11**.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100, 's-Gravenhage,	{ Javaansch,
Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden	{ Javaansch,
Maleisch,
Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51 ^{bis} , Utrecht,	{ Maleisch.
Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum.	{ Maleisch,
Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

- a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.
door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

- b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.
door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

- a. Onze West:
- De Kolonie Suriname**, door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
- II. De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten
- b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten
- No. I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten
- No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
- No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Regulateurs, Westminster Carillons met speelwerk. - Speciaal voor Indië.

GROOTSTE SORTEERING. LAAGSTE PRIJZEN

Goedkoopst adres voor Waltham en Zenith Horloges.
Armband Horloges voor Heer en Dame.

J. A. J. REMMERS, Molenstraat 35
t/o de Oude Molstraat. ZIE ÉTALAGE.

Vleugels, Piano's Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van f 5.- p. mnd off f 50.- p. j. af.
VLEUGELS „ f 8.- „ „ „ f 80.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

HYPOTHEEKBANK voor AMERIKA

Directeur: H. S. GRATAMA Jzn. DEN HAAG.

5% PAND- 97½%

6% BRIEVEN 102%

met verplichte aflossing.

Modemagazijnen

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10.

Prins Hendrikstraat 104-106

Nieuwe afdeling: **Blouses**

Prima Confectie.

Uitsluitend Prins Hendrikstraat 104

Adverteeren doet verkoopen.

Drukkerij ten Hagen levert tegen billijken prijs drukwerk, dat aan bijzondere eischen voldoet.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

J. C. NIEUWSTRATEN,

Juwelier.

Magazijn van Gouden en Zilveren Werken.
Eigen Atelier ook voor reparatiën.

PIET HEINSTRAT 128, o. d. Zoutmanstr.

Instituut „VAN WIJNGAARDEN”,
Neutrale School voor M.U.L.O. Jongens en Meisjes.
2de Schuijftstraat 332 (Duinoord), Den Haag.Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Op-
leiding voor verschillende examens.

Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.

Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

Pension „Zorgvliet”

Groot Hertoginnelaan 155

’s-Gravenhage :: Tel. H. 1186.

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma T. C. B. TEN HAGEN
en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

GEILLUSTREERD

Nederlandsch Conservenboek

VOLLEDIGE HANDLEIDING

VOOR

H.H. Conservenfabrikanten, Restaurateurs en Koks,

ALSMEDE VOOR

Particulier gebruik

DOOR

LEONARD G. BOL.

Prijs: ingenaaid f 2.40
gebonden - 2.90**Brengt een bezoek aan BOEATAN**

: Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID

A. SCHRÖDER & Co.

Groenmarkt.

Badcostumes Kimono's

Adverteeren doet verkoopen.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Vraagt onze CHOCOLADE (alleen prima merken),
FIJNE BONBONS en HAAGSCHE HOPJES.**P. B. VAN MOORSEL & Co**Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den HaagGoedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeren van woningen.**WISBRUN & LIFFMANN.**

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELN.

HUPFELD'S FILIAAL

Directie:

DUWAER & NAESSENS

PIANO-, PHONOLA- en MUZIEKHANDEL

is gevestigd:

's-GRAVENHAGE
Kneuterdijk-Heulstraat,
Tel. No. 27.AMSTERDAM
Stadhouderskade 19,
Tel. No. 4698.

Vraagt Uwen langanan „HIGHSPEED” POETSCRÈME

van de American Company of Chemical Products.

Hoofdagent voor Nederland A. J. A. MUSSERT, 's-Hertogenbosch.

Met HIGHSPEED poetst gij Uw zilver, koper en nikkel in een minimum tijd.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

J. F. VAN DEENEEDELSTEENEN
EN AGAATWARENLEIDSCHESTRAAT 71 - AMSTERDAM
TEL. N 8752 REPARATIE-INRICHTING**J. B. HEIJDEMAN,**

CONFISEUR. - PATISSIER.

Valeriusstraat 3, Tel. H. 7857.

Speciaal adres
Zoute Krakelingen.